

Вербець В.В.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У науковій статті аналізуються теоретичні та методологічні засади формування морально-етичного потенціалу студентів, розглядаються проблеми соціологічного та педагогічного аналізу проблем виховання нової української еліти – студентської молоді.

Theoretical and methodological bases of students modal potential are being analyzed in the article; the issues of sociological and pedagogical analysis of the problem of modern ukrainian elite education – education of student youth are also being considered.

Головний напрям демократичних перетворень в українському суспільстві пов'язаний, насамперед, із розгортанням економічних, політичних, соціокультурних процесів та формуванням принципово нових морально-етичних відносин. У цих умовах актуального значення набувають питання зміни пріоритетів виховання молоді: на перший план соціального розвитку виходить не держава чи окрема соціальна спільнота, а людина як найвищий витвір природи, суспільства й цивілізації. “Особистість людини, – зауважує О. Леонтєв, – породжується у її діяльності, яка здійснює її зв'язки зі світом. У цьому драматичність особистості. Перші активні і свідомі вчинки – ось початок особистості. Становлення її відбувається у напруженій внутрішній роботі, коли людина постійно розв'язує завдання самоздійснення” [1]. Тому формування морально-етичного потенціалу особистості – це драматичний вибір щодо прийняття й сповідання цінностей значимих не тільки для неї, але й для суспільства в цілому.

Мета наукової статті – аналіз трансформацій наявних у суспільстві традиційних структур соціального, психологічного та культурологічного характеру, що викликають зміни в ціннісних орієнтаціях та установках студентської молоді. Адже у молодіжному середовищі відбуваються пошуки нового сенсу життя, формуються нові потреби, інтереси, видозмінюються мотиви духовної, творчої, інтелектуальної та соціально-професійної діяльності. Між тим у повсякденному суспільному житті такі неоднозначні явища, як безпека функціонування людини, здобуття освіти, збереження здоров'я, господарська діяльність, науковий та творчий пошук, відпочинок та дозвілля становлять реальний зміст людського буття, яке набуває інституціоналізованого та синергетичного характеру: здатності до самовідновлення, саморозвитку, стійкості, гарантованості від випадковості та спорадичності.

З іншого боку, ситуації невизначеності, хаосу та нестабільності, неорганізованості та випадковості викликають необхідність посилення інституціоналізації таких негативних соціальних явищ, зв'язків та взаємодій. Цьому розмаїттю соціальних явищ повинен відповідати спектр напрямків теоретичного аналізу в царині інституціоналізму: філософський, економічний, історичний, соціологічний, психологічний та педагогічний.

У зв'язку з цим виникає потреба формувати чітко налагоджені, регламентовані, контрольовані та стійкі соціальні взаємодії, морально-етичні зв'язки в молодіжному середовищі. Варто зазначити, що розробка стратегічних напрямів виховання студентської молоді сьогодні ґрунтується на ціннісно-нормативних та морально-етичних засадах. Відтак чим ширшою та структурованішою є система морально-етичних зв'язків, тим більшими можливостями зростання соціальної активності молодих громадян володіє суспільство. Між тим суспільство зрілої демократії саме й визначається багатоманітністю соціальних інститутів, їх розвиненістю, здатністю надійно, стабільно, на якісному професійному рівні задовольняти широкий спектр потреб індивідів і соціальних спільнот [2]. Водночас, коли "лейтмотивом сучасної соціальної свідомості стає криза, а не прогрес" [3], у молодіжному середовищі генеруються процеси руйнації куль-

турних традицій та моральних цінностей, втрачається віра у справедливість і гуманність нового суспільства, що призводить до руйнування світогляду й відволікає її від соціальних орієнтирів у житті. За цих умов зростає вагомість аналізу різнопланових проблем молоді, визначення особливостей її розвитку та соціалізації, прогнозування прояву основних тенденцій і характерних рис формування інтелектуального, професійно-кваліфікаційного та морально-етичного потенціалу молодіжної генерації українського суспільства [4]. Зазначимо про те, що морально-етичний потенціал студентської молоді – один із найбільш цінних та нереалізованих ресурсів країни. Як і будь-які інші ресурси, його потрібно сформуванню та доцільно використати, зокрема у процесі соціально-економічного розвитку Української держави та самореалізації кожного її громадянина як творчого учасника національної розбудови суспільства.

У зв'язку з цим особливого значення набувають завдання науково-практичного вирішення проблем діагностики здобуття знань, умінь, навичок та умов реалізації творчих здібностей студентської молоді. Зрозуміло, що розв'язання такої складної проблеми вимагає тривалого часу та концентрації зусиль спеціалістів різних галузей наукового пошуку та фахівців вищих навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл і недержавних громадських організацій та об'єднань.

Як свідчать результати соціологічного моніторингу, проведеного автором наукової статті упродовж чотирьох років, у студентському середовищі мають прояв тенденції ситуативної неадекватної агресії на засадах накопиченого негативно-деструктивного потенціалу, і, як наслідок, репродукується деструктивна самоідентифікації студента та витлумачується нею ситуація як агресія, але не як соціально важливий виклик сьогодення. Чи можна в даному випадку стверджувати про віртуальний вихід особистості за межі самоідентичності, чи необхідно запроваджувати картографування її психічного життя, що, на думку З. Фройда, є “вершиною діяльності навдивовижу складного людського організму” [5]. Тому вивчаючи особистість й формуючи її потреби та інтереси з метою переорієнтації з негативу на позитив, варто здійснювати “масаж” певних ділянок “Я” та знаходити вихід за межі психічного життя особистості

за допомогою імовірної трансцендентності (вихід за межі буденного, звичного, традиційного)? Як вийти за межі деструктивної самоідентифікації та успішно адаптуватися в реальний соціум з різноаспектними й амбівалентними характеристиками, як поєднати ці два глобальні світи – особистісний та соціальний, як досягти гармонію різних світів, відповідно до онтологічної концепції Г.С.Сковороди щодо єдності світів “всезагального – макрокосмосу, мікрокосмосу людини, та символічного світу – Біблії” [6]? Як зняти існуючі психологічні та соціальні бар’єри у розвитку особистості? Яким чином можна гармонізувати взаємодію “майстра та каменя”, як уможливити ситуацію взаєморозуміння студента і викладача в навчально-виховному процесі? Як адекватно вербалізувати світ, нам даний у відчуттях? Яким чином використати досвід нації, який зафіксований в усній народній творчості та репрезентується за допомогою слова. Адже З.Фрейд стверджував про те, що “словом можна ошчасливити людину або довести її до розпачу, через слово вчитель передає свої знання учневі, палким словом промовець надихає слухачів і впливає на їхні судження й постанови” [7]. Як врівноважити тенденції “хотіти” та “могти”, “бути” та “мати”, чи варто лише продукувати тріаду – “Я хочу”, “Я можу”, “Я повинен”? Яким шляхом йти сьогодні до величчї істини, краси, добробуту, моральності?

Зазначимо, що об’єктивна необхідність відповіді на поставлені запитання вимагає створення й упровадження нової системи народної освіти, яка повинна базуватися на національно-культурних традиціях з урахуванням прогресивних досягнень вітчизняної та світової освіти. Варто зауважити, що найважливішу роль у формуванні морально-етичного потенціалу українського суспільства відіграє студентська молодь, яка сприймає, репрезентує, споживає, зберігає та відображає різноаспектну інформацію. Відтак від рівня її інтелектуального та морально-етичного потенціалу повною мірою залежить у цілому потенціал духовності суспільства та динаміка суспільного прогресу.

У галузі виховання виникає необхідність формування нової педагогічної парадигми, яка передбачає радикальну зміну методологічно обґрунтованих орієнтирів, визначення нової тактики і стратегії педагогічного процесу. Усе це ви-

магає радикальної переорієнтації методик навчання, спілкування та духовно-творчої діяльності студентської молоді в інших вимірах соціального часу й простору демократичної держави. Сьогодні потрібна соціально-педагогічна система, яка повинна складатися з елементів, що мають характер особистісного напрямку у формуванні національної свідомості та духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, економічної та психологічної культури, що й становить зміст соціально-психологічної структури дійової творчої особистості, її рис та якостей.

Наразі розпад цілісної картини соціального розвитку індивіда, групи та спільноти на окремі елементи підсистеми – емпіричну й теоретичну, описову та пояснювальну – створює ситуацію, в якій уже досить складно визначити сам предмет наукового аналізу. Відбувається його редуція, яка декларується необхідністю розвивати міждисциплінарні дослідження з використанням відповідних методик, технологій та інструментарію суміжних предметів, відтак – неадекватністю обґрунтування процесів розвитку молоді особи.

З іншого боку, відсутність обґрунтованих концепцій розвитку морально-етичного потенціалу студентської молоді і необхідність їх поновлення і трансформації в нових, досить складних та наповнених суперечностями умовах посттоталітарного періоду ускладнюють проникнення методології у піраміди нагромаджених емпіричних фактів, статистичних розробок і моделей процесів пізнання та спілкування.

Безперечно, науковий аналіз таких складних питань повинен здійснюватися відповідно до сформованих дослідницьких традицій, які повною мірою вирізняються незаангажованістю політичних, ідеологічних та владно-корпоративних компонентів у дослідженні молодіжних проблем, а також наявною конфігурацією обґрунтованих й адекватних предмету дослідження методологічних компонентів соціологічної й педагогічної діагностики – кутів зору, методів, принципів і категорій.

Література

1. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения. В 2-х т. – Т. 1. – М.: Педагогика, 1983. – С. 382.
2. Реформування вищої освіти у процесі демократизації укра-

їнського суспільства: Монографія / За ред. Б.А.Головка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2004. – С. 6-7.

3. Бех В. Імператив концепції національної безпеки у ХХІ столітті // Політичний менеджмент. – № 3. – К, 2007. – С. 15.

4. Вербець В.В. Самоідентичність як основа формування національної гідності студента //Феномен ідентичності: зміст, структура та механізми формування: Матер. наук. – практ. конферен. – Рівне: РДГУ, 2008. – С. 10-15.

5. Фройд З. Вступ до психоаналізу. – К: Основи, 1998. – С. 14.

6. Сковорода Г. Діалог: Имя ему – потоп Зміїнін. – К., 1983. – С. 338.

7. Фройд З. Вступ до психоаналізу. – К: Основи, 1998. – С. 11.